

EVALUERING. Medlemmerne af Dansk Sociologforenings forskningspolitiske udvalg har set nærmere på de utilsigtede konsekvenser af universitetsloven fra 2003. I 2009 gennemgår et internationalt panel konsekvenserne af 2003-loven. Foto: Peter Hove Olesen

Sortering. Universitetet har fået et 'førstehold'

Universitetsloven fra 2003 har skabt et splittet universitet. Enten er man forsker – eller også er man underviser. De utilsigtede konsekvenser af loven står i kø.

ANALYSE

HEINE ANDERSEN, NILS BREDSORFF, MARGARETA BERTILSSON, THOMAS BOJE, ANJA JØRGENSEN OG RASMUS WILLIG

Videnskabsminister Helge Sander (V) har for nylig efterlyst en værdibetragtning om fremtidens universiteter. Vi kender dog endnu ikke resultaterne af den igangværende evaluering af universitetsreformen fra 2003. Går man sociologisk til værks, viser en analyse, at reformens intentioner har været mange, men at de utilsigtede konsekvenser har været endnu flere. Virkeligheden bliver ikke altid, som man havde tænkt sig.

En af sociologiens store tænkere, Robert K. Merton, havde et skarpt blik for,

hvordan klare intentioner kan føre til helt utilsigtede konsekvenser. Og ser man på universitetsreformens første år, er der i denne sammenhæng flere forhold, der påkalder sig opmærksomhed:

■ **Flere publikationer.** Intentionen var at øge den videnskabelige produktion i form af flere publikationer per forsker. En af de utilsigtede konsekvenser er imidlertid, at forskerne deles op i to hold for at skærpe konkurrencen – og derved øge produktiviteten. Konsekvensen er et 'førstehold', der kun forsker, og et 'andetehold', der kun underviser. Hermed har man utilsigtet opnået, at en stor del af den samlede forskerbestand reelt ikke forsker. En anden utilsigtet konsekvens af dette er, at kravet om forskningsbaseret undervisning ikke kan overholdes. Denne konsekvens kan sociologisk set forstærkes gennem den såkaldte Matthæuseffekt – til dem, som har, skal mere gives.

■ **Forskningsbaseret undervisning.** Intentionen var forskningsbaseret undervisning på højeste internationale niveau. Den uintenderede konsekvens af adskillelsen mellem universiteternes basismidler og konkurrenceudsatte forskningsmidler vil dog være en opdeling af lærer-

gruppen i heltidsforskere og heltidsundervisere. De forskere, som får eksterne forskningsmidler, frikøber sig fra undervisning, mens de resterende er bundet til at levere ikkeforskningsbaseret undervisning.

En anden utilsigtet konsekvens af dette er, at der ikke er noget incitament for ledelsen til at sikre den forskningsbaserede undervisning, eftersom institutionen vil tabe penge ved at sætte de forskningsproduktive medarbejdere til at undervise.

■ **Mere international publicering.** Målet var mere international publicering af

forskning. Men til de utilsigtede konsekvenser hører f.eks., at danske forskere tvinges til at publicere deres forskningsresultater i internationale tidsskrifter, hvoraf mange næsten aldrig citeres. En anden konsekvens er, at forskning, der har national interesse, udgrænses og dermed vil blive nedprioriteret. En tredje konsekvens er, at dansk som videnskabeligt sprog nedprioriteres. Dette får som en sidste utilsigtet konsekvens, at den videnskabelige formidling reduceres til tidsskrifter, der på den ene side kun læses af en snæver faglig kreds og på den anden side ikke fordrer fordybelse i samme

grad, som der er mulighed for i den videnskabelige monografi.

I forlængelse af dette har der været et politisk ønske om øget formidling af videnskabelige forskningsresultater. Her er konsekvensen, at forskerne er fanget i et *catch 22*, eftersom forskningsformidling ikke er meritgivende i forhold til den akademiske karriere. Der er for få ressourcer til generel forskningsformidling.

■ **Danmark skal vinde den internationale konkurrence.** Intentionen er, at Danmark skal være ledende i den internationale forskningsarena. For at nå dette mål har man intensiveret konkurrencen om forskningsmidler og publicering. Den utilsigtede konsekvens er imidlertid, at konkurrencen om forskningsmidler driver forskningen i en bestemt retning defineret af politiske interesser – hvilket undergraver universiteternes autonomi og indskrænker den faglige nytænkning og muligheden for nye opdagelser.

■ **Kontrol og målstyring.** Intentionen var at skabe kontrol og målstyring gennem en hierarkisk universitetsorganisation og stærk ledelse, altså mere effektivitet. Konsekvensen har dog været vilkårlig ledelse, uforudsigelige beslutninger og

manglende kollegial legitimitet, som på sigt leder til stigende medarbejderutilfredshed og manglende trivsel på universitetet.

Ledelsen mangler legitimitet, fordi den ikke nødvendigvis har kendskab til universitetskulturen. Eftersom ledelsen ikke behøver at være fagligt valgt, er det vilkårligt, om ledelsen er kvalificeret til at træffe forskningspolitiske beslutninger eller ej. Strukturen mangler en feedbackmekanisme for kritik og forandring.

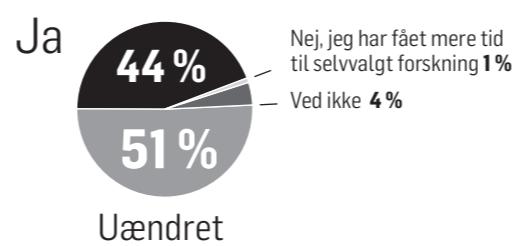
DER HAR været mange intentioner med universitetsreformen fra 2003. Men som analysen viser, har mange intentioner haft helt modsatte konsekvenser. En ny værdipolitisk debat bør hilses velkommen. Men den skal hvile på en afsluttet evaluering af reformen fra 2003. Ellers vil nye reformtiltag blot føre til flere utilsigtede konsekvenser.

analyse@pol.dk

Heine Andersen og Margareta Bertilsson er begge professorer ved Københavns Universitet. Thomas Boje er professor, Nils Bredsdorff er forskningsbibliotekar ved RUC. Anja Jørgensen er lektor ved Aalborg Universitet. Rasmus Willig er lektor ved RUC og formand for Dansk Sociologforening.

Universitetsansatte om forskningsfrihed

Har bundne opgaver givet dig mindre tid til at forske i selvvalgte emner, efter universitetsloven fra 2003 trådte i kraft?

Kilde: Magisterbladet, 2008. Magisterbladet har spurgt 400 ansatte ved 6 universiteter. Tallene er afrundede. 9219

... Landbruget vandt, naturen tabte

ministrationsproget hedder det sig oven i købet, at 'de udvalgte' skal sikres 'gunstige' betingelser. Altså underforstået, at det skal de over 95 procent andre danske arter ikke...?

Sikring af biologisk mangfoldighed sidestilles i Danmark desuden ofte med at gøre noget godt for miljøet: have nitratmarken langs vore vandløb, ikke sprøjte pesticider ned i vores grundvand osv. Men det er vigtigt at huske på og forstå, at sådanne gode initiativer på miljøområdet ikke automatisk (faktisk sjældent) sikrer variationen og mangfoldigheden af arter.

Miljøforvaltning og naturforvaltning er to forskellige ting med separate mål og midler til at nå disse. Grøn Vækst sammenroder endnu en gang tingene og tror, at man ved at gøre noget godt for en hel masse andre ting også pr. automatisk sikrer den biologiske mangfoldighed. Denne fejltagelse er én af hovedårsagerne til, at de danske dyr og planter har det så ringe.

De bliver altid sorteper, når mange prioriteter og formål skal gå op i en højere enhed. I Danmark viser alle hidtidige undersøgelser, at biodiversiteten altid er endt med at blive ikke-prioritert. Det gjaldt også mht. valget af nationalparker. Trods flotte ord om natur og biodiversitet i overskriften lægger Grøn Vækst ikke en ny kurs på området, men fortsætter i fejltagelsernes sidespor.

MANGLEN PÅ kursændring til at tage forvaltning af biodiversitet seriøst kan undre. I 2002 besluttede man i EU – som opfølgning på konventionen i 1992 – at alt

tab af biodiversitet skulle stoppes inden år 2010. Det har siden på papiret været regeringens naturpolitiske målsætning nummer 1. I dag skriver vi 2009. I år fik vi så med Grøn Vækst det, der skulle være en historisk og skelsættende fremtidssikrende plan for naturen.

Med Grøn Vækst sender Danmark det klare signal, at regeringen ikke har i sinde at komme med en konkret og samlet plan for bevarelse af den danske biodiversitet endside arbejde seriøst med EU's 2010-målsætning om at stoppe tilbagegangen af tabet af biodiversitet. På dette område må planen siges at være dummet med et brag. Danmark har med Grøn Vækst reelt meldt pas på biodiversitetsområdet og smidt håndklædet i ringen.

Det er meget svært at forvalte og bevare noget, når man ikke ved, hvor det er! Modsat nabolande som Sverige og Norge har Danmark ikke nogen plan for en national overvågning af vores biologiske mangfoldighed.

Vi investerer stort set ikke i indsamling af viden om de nationale arters status og udbredelse. Vi har begrænset vores overvågning til det fåtal af arter, som vi er tvunget af EU til at overvåge. Ikke mere. Og ikke meget at prale af – sådan som man gør i Grøn Vækst.

At gøre det mindste, man er tvunget til af andre, er ikke en effektiv måde at sikre den danske biodiversitet eller nationalt truede arter på. Det svarer til at have en ambulancetjeneste på naturområdet, hvor vi kun overvejer at rykke ud, når patienten er alvorligt syg.

Alternativet er som i andre lande at have en ordentlig national overvågning,

der giver viden til en proaktiv forebyggelse på basis af et løbende sundhedstjek af de danske arter. Behandling af dyr – forebyggelse billigt.

Forudsætningen for at stoppe tabet af biodiversitet er, at der findes viden om arterne og deres levesteder. I Danmark ved vi reelt ikke, hvor vores biodiversitet er. Vi aner ikke, om den indsats, vi udfører og planlægger udført, fokuserer på de rigtige områder.

Vi har ingen mulighed for at følge effekterne af de mange tiltag, som f.eks. Grøn Vækst foreslår. Vi har valgt at leve i et tumsørke, når det kommer til forvaltningen af den danske natur og biodiversitet. Ja, en løbende basisonitering koster penge. Men alle undersøgelser viser, at de penge er let tjent ind igen, da en databaseret beslutningsproces sikrer en mere kost-effektiv planlægning ved prioritering af ressourcer.

MIDLERNER TIL et overvågningsprogram er småpenge sammenholdt med værdierne af de landarealer, vi overvejer at bruge på natur – eller landbrug – og omkostninger til sving og tunneler på en motorvej eller placering af strukturer som vindmølleparker osv. Et overvågningsprogram er forudsætningen for at kunne optimere og prioritere. Uden et overvågningsprogram har vi ikke forudsætningerne for at få regeringens »mest natur for pengene«.

Det er ikke, fordi det er så svært. Inspiration til et overvågningsprogram af den samlede danske natur og biodiversitet kan hentes i de andre nordiske lande. I Sverige har man bevilget, hvad der svarer

til 50 millioner kroner om året over 20 år til dataindsamling og vidensopbygning. Det er ikke store beløb i en større sammenhæng. Det handler ene og alene om, hvorvidt man politisk vil vide noget, eller man foretrækker at agere i uvished. Det sidste kan næppe være regeringens politik. I Sverige har man via ArtDatabanken udført et forbilligt arbejde med registrering og beskyttelse af truede

arter. Med henblik på EU-2010-målsætningen om at stoppe tab af biodiversitet bør man som minimum supplere overvågningen af EU-arterne med en overvågning af de i Danmark truede arter. Det er ikke svært.

Det er heller ikke svært at lave en ordentlig nationalhandlingsplan for biodiversitet. Teknologirådet kom i 2008 på basis af et næsten toårigt samarbejdsforløb med eksperter og Folketingets Miljø- og Energiudvalg med rapporten 'Biodiversitet 2010 – hvordan når vi målene?'. Det handler alene om politisk vilje og regel-prioritering og opbakning af de store smukke ord om naturen og bevarelse af naturens biologiske mangfoldighed.

Værsgo – tag Teknologirådets rapport, og brug den.

Den blev bestilt af og lavet for Folketinget. Grøn Vækst har sat den i eddikelag

berst på hylden til glemsel uden at komme med noget i stedet for.

I GRØN VÆKST står der til gengæld rigtig meget om, at penge til naturforvaltning skal bruges på, at vi mennesker kan forbruge naturen endnu mere gennem fritidsaktiviteter og øget adgang. Alt sammen godt for os – og alt sammen noget, der skaber ekstra pres på naturen. Det er svært at finde klare konkrete udmeldinger om, hvad der skal gøres for at bevare naturen.

Er vi danskere virkelig kommet så langt, at naturen i Danmark ikke har en ret til at være, medmindre 'du og jeg' får noget konkret ud af det? I Danmark er naturbeskyttelse blevet til naturbenyttelse.

Vi samler halvtreds-kronesebler ind til naturbevarelse i lande som Indien og Bangladesh og insisterer på, at de skal beskytte deres tigre og biologiske mangfoldighed for vores og verdens skyld. Hvad bidrager vi med, når det kommer til naturbeskyttelse og bevarelse af biologisk mangfoldighed – i Danmark? Beskæmmende lidt.

Derfor er Danmark i internationale undersøgelser placeret på niveau med Albanien og Colombia, når det kommer til bevarelse af national natur og biodiversitet. Sverige og Norge ligger til gengæld og fuldt fortjent i den absolutte top.

Kynisk betragtet vil det sikkert og måske med rette kunne hævdes, at regeringens Grøn Vækst-plan er den realistiske vej at gå, hvis man ønsker at forandre dansk landbrug. Men der er ikke megen forandring i planen. Med dette udspil bli-

KRONIKEN I MORGEN

ERIK SKIBSTED
Præsten, der ikke tror på Gud